

Generalitats físiques de la serra de Comaverd

La serra de Comaverd es troba situada entre l'Alt Gaià, al NW de la vall d'aquest riu, i la capçalera de l'Anguera i els seus afluents, a la vall del Francolí. Allargassada de sud a nord, culmina als 907 m del puig de Comaverd, enllaçant pel SW amb la serralada pre-litoral (serra del Cogulló) i al NE amb l'altiplà de la Baixa Segarra. La seva base es troba per sobre dels 550 m al punt més baix.

A la serra s'alternen conglomerats i margues, sent també presents dipòsits argilosos en alguns punts. Els paleocanals que constitueixen les masses horitzontals o lleument inclinades cap a l'W de conglomerats són habitualment visibles com franjes rocalloses que singularitzen el paisatge, sent freqüents a la zona les balmes, especialment al Barranc Gran.

El fet d'esdevenir capçalera d'una xarxa hidrogràfica ha dotat a la zona d'un relleu complexe i compartimentat en nombrosos barrancs, de diversa orientació i fondària, que fàcilment s'assequen a l'estiu, fins hi tot a l'hivern si fa més de 2-3 mesos que no plou regularment. Al SE de la serra hi neix l'Anguera, que s'escola en direcció W cap a la serra del Cogulló. Al'E i al S neixen diversos torrents que tributen al Gaià, mentre que al N i al NW els barrancs, entre els que destaca el Barranc Gran, el curs de major importància de la serra, es dirigeixen al riu de Vallverd, que 7 ò 8 km més avall aportarà el seu cabal a l'Anguera.

Aquesta compartimentació del paisatge, junt amb la seva posició geogràfica a cavall entre l'altiplà segarrenc i la Conca de Barberà estricta, permeten definir un clima mediterrani de muntanya mitjana, amb hiverns freds (temperatures al desembre, gener i febrer inferiors als 5°C de mitjana, com succeeix a les estacions més properes de Sarral, Rocafort de Queralt i Sta. Coloma de Queralt) i estius calurosos, amb mitjanes al juliol-agost superiors

als 20°C. Les precipitacions possiblement siguin lleument superiors a les de l'estació més propera, Rocafort de Queralt, amb més de 523 mm/any. És una zona on sovintegen les boires orogèniques d'estiu i on els vents de serè o marinada hi bufen forts de vegades. El paper dels microclimes és força rellevant atesa la complexitat orogràfica, com de fet demostra un paisatge vegetal diversificat i de gran interès.

La vegetació alterna zones de brolla mediterrània amb espècies submediterrànies (el Boix, *Buxus sempervirens*, sobretot), especialment a les solanes, amb zones de roureda de roure de fulla petita força ben conservada, millor que les més conegudes de les Muntanyes de Prades, sent molt interessant la zona del bosc del Batlle. Al fons del Barranc de llorets, i per efecte de la inversió tèrmica, s'hi localitza una bosquina amb pi roig (*Pinus Sylvestris*), única concentració remarcable d'aquesta espècie clarament muntanyenca. Al barranc gran hi ha una boixeda de notables dimensions, mentre que en general es rellevant l'escassa presència de l'alzina (*Quercus ilex* sp.). Són interessants alguns orquidaris i la presència de diverses espècies de flors de notable interès botànic.

Jordi Amorós

Activitats humana i impactes derivats a la serra de Comaverd

El poblament actual a la serra és inexistent, i sembla que històricament no hi ha hagut cap entitat de població rellevant. Si que hi ha restes d'alguns masos, sent especialment importants les runes del mas del Franquesa, al NE de la serra, en terme de Pontils. La població més propera es concentra en dos nuclis, un al terme de Sarral (Montbrió de la Marca, al NW de la serra) i l'altre al de Pontils (Vallespinosa, al SE), sense que cap dels dos assoleixi actualment els 60 habitants de població de dret.

La xarxa viària és formada per nombrosos camins, especialment al terme de Sarral, on el terreny és més compartimentat i on hi ha alguns claps de conreus dins la massa forestal de la serra. És rellevant la pista que creua tota la carena de Comaverd, començant al punt quilomètric 3,7 de la carretera local a Vallespinosa i enllaçant per l'altre extrem amb la pista que va de Sarral al Cogulló. L'existència d'aquesta pista és positiva per a garantir l'accés en cas d'incendi, malgrat que permeabilitza la muntanya i constitueix un impacte visual evident. A tota la serra hi són presents antics camins de llenya, avui en desús i només mantinguts en els casos en que es consideren interessants per a lluitar contra els incendis.

Els conreus es concentren, a Montbrió, al bosc del Frare i al fons del barranc del Frare, així com, ja prop del poble, a la partida dels Prats. A Vallespinosa, hi ha camps a la solana de Comanroquer i a la costa de les Espases. Els conreus són cerealícoles bàsicament, especialment a Vallespinosa. A Montbrió, les parcel·les del Bosc del frare, tant de cereal com de fruiters, es troben actualment abandonades, sent la resta de cereal i, ja als Prats, de vinya: els cultius denoten que és un àrea de transició entre la Conca estricta (policultiu mediterrani de vinya, cereal, olivera i ametllers) i la Segarra (monocultiu d'herbacis,

especialment cereals). L'existència històrica d'altres conreus la demostren els marges que hi ha escampats enmig del bosc a tota la serra i la presència d'alguns ceps al Pla del batlle, prop del barranc gran, a Montbrió.

El fet d'esdevenir un continu forestal ha implicat històricament l'existència d'incendis, sent els més recents el de 1956 al barranc de Llorets, de poc més d'1 ha, i l'important foc de 1979, que cremà 250 ha, aproximadament, a Comaverd, d'un total de més de 5.000 ha. La incidència d'aquest incendi es ben palesa actualment, especialment a les solanes: des de llavors, no hi ha hagut cap més.

Altres testimonis de la presència humana, deixant de costat els camins i pistes forestals, són les restes de la línia local de baixa tensió entre Vallespinosa i Montbrió, de la que resten pals i fil de coure enmig del bosc, i les rases estratègiques que hi ha als cims de la serra, en direcció W, usades com a trinxeres durant la Guerra Civil. Són d'interès les restes paleolítiques que hi ha a la Font Voltada, prop de Montbrió, a l'inici del barranc Gran.

Jordi Amorós.